

Ми — протяг золотий в історії держав

Романі Яг

РОМСЬКА НАРОДНА ГАЗЕТА
МАНУШЕНГЕРО РОМАНО НЕВІЛЕ
№15 (27), вівторок, 5 грудня 2000 року

ГАЗЕТА ВИХОДИТЬ ЗА СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"

ДІТИ-ІНВАЛІДИ ПОТРЕБУЮТЬ ІНДИВІДUALНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

70 таких дітей зараз знаходяться під опікою благодійного фонду допомоги інвалідам "Нове життя".

Фонд було створено в 1998 році групою людей з обмеженими можливостями і до листопада 2000 року існував як громадська організація "Центр активної реабілітації "Фенікс". До неї увійшли 70 сімей, у яких є діти, хворі дитячим церебральним паралічом (ДЦП). У листопаді цього року з метою розширення можливостей надання допомоги дітям-інвалідам та здійснення благодійних програм, спрямованих на забезпечення соціальної інтеграції людей з обмеженими можливостями створено фонд допомоги інвалідам "Нове життя".

почати займатися з дитиною-інвалідом, перш за все, треба заставити її повернутися в себе, в свою неповторність. Тому з'явилася спортивна змагання для дітей-інвалідів, літні табори. Діти, що роками сиділи в квартирі, побачили ліс, природу, змогли спілкуватися, у них з'явилася друга. Спиряючи такому розвитку на американські колеги з уже багаторічним досвідом у роботі з дітьми з обмеженими можливостями.

Крім того, на обліку фонду є троє різомських ділок з дітьми церебральним паралічом.

Звичайно, - стверджує Марина Дашик, - у таборі значно більше дітей з обмеженими можливостями. Днями ми будемо проводити активацію і кількість наших підопічних значно зросте. Звісно ж, враховуючи різомський меншталант, нам необхідна окрема людина, яка б вела постійну індивідуальну роботу з різомськими дітьми-інвалідами. І я вірю, що вона незабаром з'явиться.

Нині в роботі фонду - розробка індивідуальних планів заняття дітьми, проведення щотижневих гроючих занять, розробка волонтерської служби. Створення тренажерного залу, реабілітаційного центру, дитячого садочка, інтернованої школи та клубу за інтересами - усе це поки що лише в планах "Нового життя", але спрямоване на одне: дитина повинна відчути свою значимість, потребність оточуючим, повинна вести активний спосіб життя.

Зоряна Попович
На знімку: Павлик ще й надзвичайно гарно вишивав
м. Ужгород, "Веселі старти".

Нині фонд існує виключно завдяки спонсорській підтримці. Ми, фонди, організації надають допомогу близько, предметами першої необхідності. У християнській місії "Дорхас-Закарпаття" є річна програма на забезпечення дітей-інвалідів продуктами харчування. Дітей, які цього потребують, забезпечують інвалідними візками, реабілітаційними пристроями (в цьому допомагають місії "Дорхас-Закарпаття" (Голландія), "Юній самарянин" (Мукachevo).

В 1998 році почалося все з того, що Марина Дашик, нинішній голова фонду, взимку розбрізлася на ліжах і отримала інвалідність I групи. Напруженій період активної індивідуальної реабілітації повернула її до повноцінного життя і відкрив очі на насущні проблеми інвалідів. Прийшло розуміння важливості індивідуальної роботи з хворими, адже для того, щоб

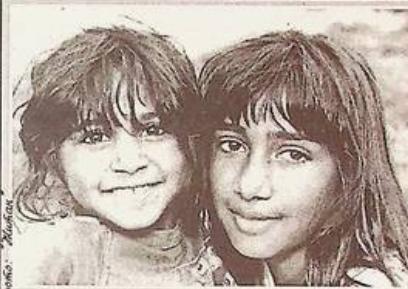

фото: М. Кінчук

ЕПІГРАФ НОМЕРА

На світі немає малих народів ...

Велич народу аж ніяк не вимірюється його численністю, так само, як велич людини не вимірюється її ростом.

Віктор Гюго

ДІТИ-СИРОТИ:

ЧИ Є В НИХ МАЙБУТНЄ?

Проблеми соціальної адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування стали темою обговорення на конференції, що відбулася 16-17 листопада в Перечині.

Головною метою даного проекту є сприяння соціальній адаптації вихованців Перечинської школи-інтернату. Він передбачає створення у процесі виховання усіх умов для набуття ними необхідних навиків для майбутнього життя за усупільністю та смію. У ході проекту при інтернаті було створене міні-господарство домашнього типу, на якому господарями були вихованці інтернату під керівництвом вихователя. Працюючи на городі, на кухні, пораючись бля худоби, займаючись рукоідлям, діти набули безпідкорнісні знання по веденню домашнього господарства. Крім того, в рамках проекту було проведено тренінги, на яких дітей навчили логічно мислити, правильні формулювати свої думки, вміти себе презентувати тощо.

Учасники конференції, що стала логінним завершенням програми "Щасливе майбутнє", стали працівники соціальної сфери, представники громадських організацій та органів обласної та місцевої влади, а також гості з Києва та Тернополя. Розпочалася конференція з презентації нового відеофільму, який, власне, розповів приступом про роботу фонду у ході проекту. Після перегляду фільму Андрій Вишняк розповів приступом про основні проблеми дітей-сиріт.

Моральний аспект проблеми соціальної адаптації дітей висвітлила приступом працівник кафед-

ри психології та педагогіки МАУП Вікторія Онищук.

Усіх присутніх непокоїла фінансова забезпечення державою дітей-сиріт. Зокрема, було наголошено, що добий рацион вихованця коштує 2 гривні. Можна собі уявити, наскільки повноцінним може бути харчування у дітей за такі гроші. Цікавим моментом у засіданні були виступи представ-

ників громадських організацій, що підтримують дітей-сиріт.

А от проблема прописки як стояла гостро для сиріт, а і стойть гостро нині. Адже, на жаль, у нашій

державі без прописки громадянин нашої держави втрачеє багато прав, а де її візяти, що прописку, без постійного місця проживання, тобто, при відсутності житла. Справжнім абсурдом назвала цей факт ко-личинний вихователь Перечинського інтернату. Як педагог в багаторічному досвідом, вона запропонувала багато цікавих ідей щодо виховання дітей у школах-інтернатах та дитячих будинках.

Аладар Адам, як голова громадської організації, відзначив, що подібні організації приносять багато користі людям, що потребують допомоги. В наш час, коли люди жебракують і навіть помирають з голоду, покинуті державою напризволяще, лише громадська підтримка може їх врахувати. Він навів приклад Дениса, який завдяки "Романі Яг" працює в організації "Братство сиріт". Саме вони яскраво демонструють, що тільки спільними силами зможуть вирішити свої проблеми. Як виникла організація? Здалася одного разу випускни-ки шкіл-інтернатів стали думати про те, як жити дітям, якіща держава об'єдналась, що діти-сироти спільними силами зможуть вирішити свої проблеми. Як виникла організація? Учасники конференції на обговорення були винесено таке гостре питання, які прописку випускників шкіл-інтернатів. Саме цього питання першим торкнувся вихователь дитячого садка Денис Вароді. Він ознайомив присутніх із статутом щойно створеного молодіжного товариства дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування "Доля". Учасники конференції почали історію змінного випускника Перечинської школи-інтернату (що є скоріші заславними винятком, аніж правилом). За його словами, йому пощастило зустріти на

Ще багато багатьох питань заторкнули учасники конференції, було висловлено безліч побажань та пропозицій щодо покращення становища дітей-сиріт. Основне, на що наголосували усі присутні, щоб усі ці пропозиції знайшли своє втілення у житті й стали реальними нововведеннями.

Мирослава Кочіш
смт.Перечин

Ромський прес-центр у Будапешті

На конференції, присвяченій образу нацменшин у засобах масової інформації та в рекламі, котра дніми проходила у Празі, було представлено чимало національних товариств та організацій. Серед них і ромський прес-центр в Угорщині, про роботу якого розповів один із його активістів діяч Максиміліан Ешточак.

Центр було засновано в грудні 1995 року. Тепер він діє, як прибуткова прес-агенція.

Головною метою функціонування прес-центру є поширення інформації про життя ромів, їх проблеми та здобутки в угорських засобах масової інформації (ЗМІ). Центр має сформовану власну інформаційну мережу, котра охоплює цілу територію Угорщини.

Основною проблемою, котра спілкала засновників центру на початку його формування, була відсутність кваліфікованих ромських журналистів.

З часом лідери центру завдяки різним програмам забезпечили підготовку молодого професійного покоління, яке зараз працює в його стінах.

За період свого існування, прес-центр видав понад 900 повідомлень, серед них близько 100 - це ексклюзивні інтерв'ю, репортажі та обсянні аналітичні статті.

Зарах інформація центру розповідається працівниками у вигляді електронних повідомлень, листів та за допомогою факсу.

Заслугою цієї прес-агенції, цілковитий образ ромів в угорських ЗМІ значно попрощався. Доказом того - численні нагороди, отримані за налагодженню працю у сфері журналістики.

З часу заснування, ромський прес-центр (RPC) налагоджував співпрацю з іншими ромськими й не ромськими інституціями та ЗМІ.

Прикладом цього могли бстати й проект, реалізований разом із Центром незалежної журналістики у Будапешті. А саме - проведення щорічних курсів для лідерів ромських організацій та ромських журналістів регіональних видань.

Центр також тісно співпрацює з міжнародними організаціями та фондами, іноземними журналістами, акредитованими в Угорщині.

Пріоритетним напрямком діяльності RPC є створення потужної інформаційної мережі на території більшості посткомуністичних держав.

У 1996 році, завдяки підтримці однієї з Соросівських фондів, RPC реалізував проект, спрямований на підвищення кваліфікації молодих ромів. Майже 25 ромських практикантів мали змогу пройти практику в редакціях різних видань та на телебаченні.

Проект, у якому, до речі, беруть участь й ромські організації Словаччини та Румунії, в Угорщині триває 4-й рік і приносить відчутні позитивні результати.

Більшість практикантів, що пройшли курс, як правило, залишається працювати у тих масмедиах, де проходила стажування. Деякі з них, в силу різних обставин, "відсідають" на телебаченні.

Зарах у RPC працює десять молодих ромів, колишніх стажистів.

З 1998 року RPC почав трансляцію ромської радіопрограми. За підтримкою наступного, 1999 року, RPC 175 разів виходив у ефір.

Окрім цього, центр видав ряд книжкових публікацій. Остання побачила світ у серпні цього року і була присвячена трагедіям ромського Голокосту.

З Праги Аладар Адам
На знімку: Максиміліан Ешточак

Газета "Романі Яг" знаходить ся у бібліотеці Конгресу США

Нещодавно редактор газети "Романі Яг" Е. Навроцька побувала у бібліотеці Конгресу США за програмою для вчителів України "Partners in Education" і подарувала комплект газети "Романі Яг", який тепер знаходиться у читальному залі бібліотеки Конгресу США, в українському відділенні.

Бібліотека Конгресу США, яка є найбільшою в світі, була заснована у 1800 році. В спеціальному законі Конгресу, на підставі якого вона створювалась, було записано, що "...бібліотека Конгресу повинна мати стільки книжок, скільки необхідно для представників Конгресу США". Для Америки це був визначний рік, адже саме цього року президентом Джоном Адамсом, який, до речі, мав українське походження, було прийнято рішення про перенесення столиці США з Філадельфії до Вашингтона.

Для спорудження в новій столиці будинку бібліотеки було виділено 5 тис. доларів. Проте в 1814 році цей будинок спалила британська армія. Під час пожежі згоріло понад шість тисяч приємникових книжок. (Зарах на основі каталога ці книжки збиралося з усього світу, щоб відтворити першу бібліотеку Конгресу).

Через місяць після тієї страшної пожежі президент Томас Джерфeson приняв рішення про відновлення бібліотеки, оскільки "...не повинно бути такого, про що конгресмени б не знали". Він хотів подарувати Конгресу книжки з своєю особистою бібліотекою, які збиралася протягом 50 років. Та

СВІТ І МИ

Етноси в медіа та в рекламі

Значні політичні зміни після 1989 року в Чехії принесли з собою цілий ряд змін і в соціально-культурній сфері. Однією з багатьох проблем, є проблема співіснування національних меншин.

Зміни в політичному житті та цілковита демократизація суспільства відкрили негадані досі прояви расової дискримінації та ксенофобії.

Минуле десятиліття - це перед однією зростаючою напругою між представниками національних меншин та представниками титульнії нації в усіх посткомуністичних країнах. Виникає ряд громадських організацій, які свою повсякденну діяльність стараються налагодити стосунки меншин із більшістю суспільства.

Сама така ситуація й дала поштовх до створення в Чехії Спілки толерантності, яка розробила цілий ряд конкретних проектів.

Одним із таких проектів була й міжнародна конференція, присвячена образу етнічних груп у засобах масової інформації та в рекламі, яка пройшла цими днями в столиці Чехії - Празі.

Організатором акції стала вже згадана Спілка толерантності у співпраці з Центром медіально-го навчання Карлова університету, Асоціацією рекламних агенцій Чехії та ромським товариством "Dzeno".

Фінансовими партнерами акції виступили Фонд Відкритого Суспільства, фундація "Paegas", Флін Морріс та посолство королівства Нідерландів, медіальними партнерами - організації "Marketing & Media" та "InnoVatio".

Робота конференції була поді-

ленена на дві секції: "Етноси і медіа" та "Етноси і реклама".

Темами обговорення стали: вплив ЗМІ на творення стереотипів; екстремістська періодика - передбільшення чи недоцінка й ролі; презентація ромської проблематики; прихований расизм в ЗМІ; питання позитивної дискримінації; Інтернет, як комунікаційний засіб майбутнього; меншини в рекламі; прихований анти-семітизм в ЗМІ тощо.

Ромські мас-медіа України на конференції представили шеф-редактор ромської народної газети "Романі Яг" Аладар Адам та диктор "Ром-радіо" Федір Шандор (Ферко Машилік). Був присутній і представник київського фонду "Відродження" координатор ромської програми Оксана Волошенюк.

Результати конференції будуть надруковані найближчим часом окремою збіркою.

З Праги наш кор.

На знімку: Під час роботи семінару.

Моніка Горакова: "У нас дуже мало відомостей про українських ромів"

Моніка Горакова - молода вродлива ромка, посол парламенту Чеської Республіки, член ромського світового парламенту (IRU).

Моніка Горакова - голова Спілки толерантності, цікава особистість, активний діяч політичного та суспільного життя ромів Чехії. Нещодавно в Празі вона організувала конференцію на тему "Національні меншини у медіа та в рекламі".

Саме до неї спрямовано кілька наших запитань:

- Пані Горакова, ви є послом парламенту Чеської Республіки. Яким чином відстоюєте ромські інтереси на урядово-рівні?

- Що стосується моєї діяльності у законодавчій сфері, то я, наприклад, запропонувала новелу Закону про освіту, котра була прийнята минулого року. Потім відповідно до її створення стала ситуація, коли ромських дітей безпідставно заарештовували до особливих шкіл.

Крім моєї роботи в парламенті, велику частину свого часу я присвячує праці в так званому неприбутковому секторі. Окрім

проведення різних конференцій, спілка, котру я очолюю, співпрацює з групою ромських студентів та учнями старших класів загальноосвітніх шкіл. Разом з ними ми проводимо різні акції, чотири рази в рік організовуємо зустрічі.

Саме зараз ми плануємо відкрити у Празі ромський інформаційний центр для студентів.

- З якими ромськими організаціями Чехії ви співпрацюєте?

- З усіма. Ми маємо хороши стосунки з організацією "Dzeno", президентом ромського парламенту Еміліаном Шукою та багатьма іншими.

- Чи існує в Чехії державна програма, спрямована на розвиток ромської меншини?

- Існує. Нещодавно уряд затвердив проект програми під назвою "Інтеграція ромів у чеське суспільство". Це довгострокова програма, термін дії якої розрахований на двадцять років.

- Хто працював над розроб-

кою проекту програми "Інтеграція ромів у чеське суспільство"?

- Повноважний представник з питань прав людини, комісія у справах ромської меншини, що складалася з представників ромських общин різних регіонів Чехії та заступників міністрів усіх міністерств країни. Крім того, проект виносився на обговорення широкого кола громадськості. Правда, не всі взяли участь у його розробці. З дічим не погоджувалися, але це цілком природно.

- Ваші побажання ромам на Україні.

- Я хотіла б привітати всіх ромів України і сказати, що в нас дуже мало відомостей про них. Дещо про їх життя ми довідуємося в діорядному органі з питань ромів, Раді Європи, де Україна має свого представника. Він не ром, а інформація, котру він нам надає, не дуже повна. А хотілося б побільше, обширніше знати про справжнє життя ромів на Україні. Буду рада з вами співпрацювати.

Розмову вів Аладар Адам

Зарах це чудово відреставроване і поновлене приміщення з прекрасним обладнанням для читання творів з усіх питань сучасного життя, які знаходяться на мікроплівках, дисетах, компакт-дисках та інших сучасних носях інформації.

На знімку: під час передачі газети у бібліотеку Конгресу

Іноземна мова доступна і ромам

В її опануванні допомагає Лінгвістичний центр ЛІК

В Ужгороді вивчати іноземну мову можна в багатьох центрах. До ваших послуг - курси іноземних мов при МАУПі, Інпрофі, в товаристві "Знання", при УжДУ, в приватному підприємстві "Конверстоун". Не варто забувати і про репетиторів.

Наприкінці минулого року фондом "Відродження" було підтримано проект, що забезпечуватиме ромам навчання англійської мови. Проект реалізовуватиметься протягом 2 років у трьох містах: Києві, Ізмаїлі та Ужгороді. Отже, роми, достатньо оволодівши мовою, здаватимуть іспит діворівнева тести на знання англійської мови TOEFL. Якщо іспити пройдуть успішно, то відмінники навчання матимуть можливість продовжити свою освіту за кордоном.

Уже з весни цього року в зв'язку з цією програмою в лінгвістичному центрі ЛІК англійську мову вивчають більшість ромських дітей. Про іхнє навчання і загалом про життя центру ми вирішили розпитати його директора Олену Шенцеву.

- Будь ласка, пані Олено, розкажіть коротко про основні завдання ЛІКу?

- Перш за все, ми навчаємо бажаючих іноземної мови. Комплектуємо групи з англійською, німецькою, угорською та російською мовами навчання. Крім того, проводимо вечірки, зустрічі, на яких багато спілюється мовою, яку вивчають студенти, співаємо, граємо в гри, що сприяє швидкому засвоєнню певних термінів та зворотів. Адже метод організаторів ЛІКу при його створенні було допомогати молоді зорінчуватися і утвердити себе в іншомовному середовищі.

Богдана Лазоренко-Шандор викладач англійської мови ромської групи

- Хто є студентами ЛІКу?

- Це переважно студенти різних факультетів, хоча вчаться і працюють молодь, і школярі. Для осітанніх у нас є дитяча група, де ділтихи займаються за окремими методиками.

- А які мотиви навчання?

- Сьогодні молодь прагне вивчити іноземну мову, щоб продовжити навчання за кордоном. Для когось важливо приднатися до всесвітньої комунікаційної мережі, а ще комусь необхідно постійно оновлювати літературу на іноземній мові.

- Як справи з ромською групою?

- Ромську групу ми набрали цього року вперше. Дівчата дуже стараються, намагаються відвідувати заняття. І слід відмітити, що успіхи в них уже є.

- Нікого ще не встигли відрахувати?

- На жаль, чотирьох ромів довелося відрахувати. Вони майже не відвідували заняття. Тепер у нас є чотири вільні місця і можемо підбрати в групу бажаючих ромів. Едина умова - наявність уже певного багажу знань з англійської мови. Що нагадає, що навчання в цій групі безплатне. Наш контактний телефон: 3-64-64, дзвонити можна з 10 - до 18-ої години.

- Скажіть, будь ласка, а ромська молодь прийшла в ЛІК навчатися сама, чи їх направили до вас ромські товариства?

- Ромські товариства. П'ять чоловік направлено з товариства "Романі Як" і п'ять - з "Рома". Та для нас це не має нікого значення. Під час навчання важливо одне, щоб студенти вчалися.

- В інших містах, де проходить цей проект, ситуація з товариствами така ж, чи там роми самі приходять у лінгвістичні центри?

- Наскільки я знаю, в Ізмаїлі ромські юнаків та дівчат направляють учиться самі. В Києві ж вони ідуть на курси англійської самі.

- З своїми випускниками ви підтримуєте зв'язки?

- Звичайно, хоча й не з усіма. З деякими ми листуємося, або ж зустрічаємося, знаємо про їхні досвідчення.

Молодь прагне до освіти. І для цього в неї є всі умови: висококваліфіковані викладачі, необхідна література, спеціальні методики.

Розмову записала
Зоряна Попович

ВІДКРИТЯ НОВОЇ ШКОЛИ У ЖНЯТИНІ

Поряд із нею почали функціонувати молитовний будинок і благодійна ідалінія

В селі Жнятині Мукачівського району нещодавно відкрилися молитовний будинок, благодійна ідалінія та початкова школа для 20 ромських дітей. Цю подію організували Християнська Евангельська Церква Живого Бога міста Мукачева та польська місія "World Bible Translators". До фінансування долучилася Міжнародна церква "International Church in Warsaw".

На Закарпатті приїхав представник місії Юрек Марцел за запрошенням товариша з Чехії Станіслава Ворські. Ознайомившись з Закарпаттям, пан Юрек зрозумів, що тут для поляків - непочатий край благодійницької роботи. За його пропозицією церква у Варшаві відразу ж разробила декілька проектів роботи з ромами на Закарпатті, виділила для цих цілей близько 7 тис. дол. На частину цієї

до себе на батьківщину, в Америку.

Жнятино - село невелике, з населенням понад 2 тисяч чоловік, і ромський табір на окраїні села, 30 хат. Однак на свято приїті й підтримати ромських односельці зібралися чи не все село. Лунали вітання, побажання та пісні. З теплими словами вітання звернулись до присутніх також епископ Християнської Евангельської Церкви Живого Бога Сергій Балюк та старший пастор ромських громад Михайло Балко. Виступили також гості з Польщі та Шотландії.

Директор Жнятинської середньої школи з угорською мовою навчання Василь Корнелійович Деркач розповів нам про систему навчання в новостворений школі. Ромські діти навчатимуться в ній до 8-річного віку, а потім

суми зразу ж було закуплено 800 біблій угорською мовою. Цю акцію підтримала організація "Eastern Europe Out Reach". Найближчим часом польська місія планує придбати ще 1 тис. екземплярів Книги книг.

У коротенькому інтерв'ю газеті "Романі Як" пан Юрек висловив подяку Джеку і Бетті Робінсонам за велику підтримку у відкритті церкви, благодійної ідаліні та школи в Жнятині. Подружжя Робінсонів приїжджають в Жнятино ще у вересні і було в захопленні від роботи, проробленої там. Вони вивили гаряче бажання відвезти відеозапис про цю подію

підуть у середню школу. Вона повністю забезпечуватиме 24 першокласників шкільним приладдям, літературою. Вчителька приходить до маленьких учнів також із середньої школи. Словом, для дітей ромів створено всі умови для навчання.

У ромів Жнятині є таке повір'я. В 1905 році на околиці села, до мочару, приїхав ром Гейза-бачі і поставив собі там хату. Минув час і довкола його будинку виросли хати. Так у Жнятині з'явився табір. Тепер старої хатини Гейза-бачі немає, але на її місці красується новий молитовний будинок... Зоряна Мигаль

Мукачівська ЗОШ №14 свою історію не забуває

Хоча сьогодні їм доводиться шукати маленькі радощі в повсякденному житті

Мукачівська ЗОШ №14 зовнішній вигляд не відрізняється від інших шкіл. Хіба тим, що біля неї постійно юрмляться ромські дітлахи. В 16-ти класах дев'ятирічної школи навчається 461 учень. Кохен з них старається, як може, розвиває свої здібності в школінських гуртках: "Весела камера", "Умілі руки", "Художнє читання", у фотогрупку. Шомісяця в школі влаштовуються вечори ромської пісні і танцю, до яких готовуються всі класи. Свято учні самі зімнюють на видеокамеру і потім показують батькам. Обідають діти в школінській ідаліні. Вчителі тут - добри, чуйні, терпливі і ласкаві. Всі - педагоги з досвідом. Щоправда, цього року в школінських кардара - попов-

нення. Дві молоді вчительки відразу ж знайшли своє місце в школі і завоювали цінну дитячу любов. Про кожного свого випускника пам'ятають, а малечко піклуються, як рідні батьки. Серед них вчителі почтівких класів Решко Єлизавета Степанівна (4-а), Тєга Єлизавета Юріївна (3-а). У кабінеті директора школи Міклош Сабо висить напрочуд гарні картини. З розмови з'ясувалось, що писав іх учень, випускник школи Йованаш Тібор, який згодом пішов читатися в м. Ужгород, а картина його залишилася добрею згадкою.

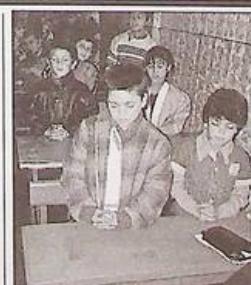
За словами директора школи, кілька років тому школа жила цікавішо.

3. Попович

Благодійні школи

**та ідаліні - ромським дітям
Завдяки Церкві Живого Бога це вже реальність**

Ромські діти с. Яноши Берегівського району довгий час росли без уваги з боку освіти. Та ось нещодавно, в ініціативі мукачівської християнської евангельської Церкви Живого Бога, невеличку хатинку неподалік ромського селища було віддано під школу для маленьких ромів. Для цієї справи спеціально запрошено двох вчителів із Яношивської середньої школи, і тепер ці вчителі після своїх основних уроків йдуть навчати ромів. На той час у класі вже затоплено піч, частково - та частково -

"Невіле" (голова Йосип Віраг) та Церквою Живого Бога.

Це вже третя ромська школа, організована сванґельськими християнами. Четверта відкрилася нещодавно в с. Жнятині.

3. Попович

Будинок сімейного типу - домівка ромських дітей

(Закінчення. Поч. на 3 стор.)

Потрапивши до Румунії, подружжя спробувало удочерити після дівчинку, та наштовхнулося на бюрократичні перешкоди. Проте рук не опустили. В результаті іхньої діяльності з'явився сімейний притулок, мешканцями якого стали 23 ромських дітей.

У цю велику родину діти потрапляють різними шляхами, кого підкинули, кого попрохали забрати батьки, але не в змозі надалі піклуватися власною дітьиною. На всіх них юридично оформлені документи, і вони є повноправними мешканцями свого нового будинку, де мають багато братів і сестричок (у подружжя Гребе семеро власних дітей), умови для нормального розвитку, християнське вихован-

ня. Тут дітки забувають важке колишнє життя, жорстке поводження з ними... Поряд з цим, ведеться також робота з батьками дітей, ромами. Їм допомагають, чим можуть, підтримуючи у повсякденному житті, в селищі, де відкрився будинок для дітей, існує також християнське зібрання, яке відвідують роми.

Мабуть, раніше родина Гребе не думала, що доведеться запищити свою батьківщину, відійти в незнайому країні... Але Бог по-різному використовує своїх послідовників. Це подружжя Він надихає виховувати відкликаних супільством ромських дітей, ще раз показуючи цим, що роми також потрібні Іому.

Олена Марчук
м. Донецьк

Колорит ромів - пританка для туристів

До рахівського агротуризму залучатиметься й ромська громада

Гостям завжди раді. І редакція "Романі Яг" у цьому не виняток.

Дніми цілком несподівано до нас завітала надзвичайно цікава людина. Це Василь Михайлівич Хома, директор благодійного фонду "Карпатське агентство регіонального розвитку".

На Рахівщині цей фонд створено в 1996 році. В 1997 р. це товариство подало до фонду "Відродження" екологічний проект під назвою "Створення передумов для екологічно зорієнтованого, сталого розвитку гірських населених пунктів Рахівського району". Цього року реалізація проекту вже завершено. Наразі про його перебіг, ре-

зультати та майбутні плани від самого гостя: "За цей час ми провели цілий ряд екологічних заходів, які залишили добрий слід і принесли позитивні результати. Ми створили агентство агротуризму. Ця організація займається розвитком сільського туризму в присікі Рахівщини. Тобто, люди вдома приймають гостей-туристів і таким чином заробляють гроші. Це маленький бізнес. Але не лише та господина заробляє гроші, котра приймає гостей, але й сусди, бо один продаст туристи молоко, інший - якісь сувеніри чи вишивку. Цей проект спрямовано на збереження присікі природи, на стабільний розвиток регіону.

берегів річки. Тим самим буде здійснено і своєрідне екологічне викорянення ромів. Крім того, ми зираємося співпрацювати з ними у сфері агротуризму. Адже ромський народ має надзвичайно колоритну культуру та чудові звичаї, а інші ремесла для туристів було б надзвичайно цікавим та цінним.

Я особисто сподіваюся, що згодом ромська громада буде задіяна до подібних проектів не лише на Рахівщині, але й в інших куточках нашого мальовничого Закарпаття."

Від себе додамо побажання подальшої успішної реалізації наступних проектів, розширення сфери діяльності організації та гарячі привітання жителям Рахівщини.

На знімку: Василь Михайлівич Хома

Наш кор.

Важка материнська доля

На Перечинщині, у селі Сімер, під самим лісом стоїть убога хата. Тут, без найменших умов вживання, доживає свого віку старенька одиноча ромка Марія Тирпак.

Коли прибралися до її хатини бережком попід лісом, мені здавалось, що зараз вийде з лісу казкова добра бабуся. Марія Тирпак зустріла нас радо й охоче згадувала на размову. Прості люди похилого віку, зазвичай, люблять погомоніти, особливо, якщо вони самотні.

Я здивувалась, дізнавшись, що мої співбесідниці незабаром вісімдесят. Вік бабусі видавали хіба що Інні та дружині руки. Ще б пак! Тридцять років пропрацювали у колгоспі скотаркою. Крім того - усе життя на землі. Добри, іскристі очі на лагідному обличчі наповнені смутком, кому почала розповідати про свое життя, в якому радощі майже не було, більше - лиха й поневіряння.

Народилася вона у Сімер, у бідній ромській сім'ї. Була єдиною дитиною у батька з матір'ю. Закінчила 7 класів народної школи при чехах, 8-ий - уже при угорській владі. Перший чоловік зник безвісти під час війни на фронти, з другим - життя не склалося - розлучилися. Народила трьох дітей, але й тут її спіткало горе. Донька померла ще малюм, старшого сина вигодувала, поставила на ноги, вирідила до війська, зустріла. Пожив син тришки, рахуючи материнське серце і... помер у 26 років від хвороби нирок. Залишився один-єдиний син, але він одружився на Херсонщині й додому не повернувся. Встановив відвід матір п'ять років тому. "То й що з того? Допомоги від нього не дочекалася. Його, напевно, мало цікавить, як я тут живу."

З іншого боку, сина вона не звинувачує, адже житя нині тяжке, напевне, й сину нелегко.

Вона з болем згадує часи Другої Світової війни, коли її таєми ж молодими хлопцями і дівчатами забрали у тaborи в Угорщину будувати бункери. Тоді вона пережила всі жахи війни: рабська праця, постійне бомбардування, зустріння фашистів. Донині перед очима жахлива картина: з неба падають бомби, а дівчата і хлопці лежать у річці під водою, намагаючись урятуватись від оскаленіх куль.

Після війни життя її легшим не

стало. Тяжко працювала у колгоспі: вночі чергувала у корівництво, в дені - на коротеньких передіях обходжувала хвору матір та дітей. "Не було просвіту у моєму важкому житті на старість радості не маю", - зітхне Марія Іванівна.

Тридцять років самовідданої праці у колгоспі - це вам не жарт! За свою працю нагороджувалася численними грамотами, неодноразово її оголошувалися подяки, навіть у районній газеті "Радянське слово" було відмінної фотографії і надрукована замітка, у якій говорилося про те, якою працьовою та сумінною скотаркою є Марія Тирпак. Після виходу на пенсію у 62 роки отримувала пенсію в розмірі 57 карбованців, нині отримує 47 гривень. Землі має, згідно з документацією, 3 сотки, а насправді, від сили - 2 сотки. "Мені більше і не треба, хто що з цим буде обробляти? Продати її не можна, а я сили не маю, мені вимирати час." З такими думками вона живе останні роки. Вважає себе нікому непотрібною: ні державі, ні людям. Та хіба вона така одна? Обіцяють видlitи ще 2 га землі, але невідомо коли і де. Але якщо порівнати нинішній надії Марії Іванівни з сусідськими, доходами висновку, що її незаслужено обідрили. На своїх сотинах вирощує картоплю, квасолю, цибулю, часник, тобто все найнеобхідніше, щоб якось себе прогодувати. Худоби не має. За молоком ходить далеко в село - звичайно ж, купує. "Живу у лісі, дрова маю дosta, лиш бда, що не дійуть самі до хати." За декілька порізаних кубів дров заплатила 30 гривень. Також привезли з колгоспу для неї відходи деревини, сусід їх порізав, але поки ще не перевіз.

Незважаючи на те, що у Марії Тирпак немає ні телевізора, ні радіо, вона все-таки цікавиться подіями у світі. З видом знавчика погодоміясіє мешканці, що Кумка завів нещодавно по телевізору (вид сусід чула), що, мовляв, сертифікати на землю разом розподілили безძінь, а земля ж коштує немало. "А з сусідами дружите?" - запитую. "Дружити не дружимо, але й не сваримося." Дійсно, кому вона потребує? Яка з неї користь для людей, котрі останнім часом у всьому шукають лише вигоду?

"От передчюра принесли мені сумку картоплі, щоб не вмерла з

голоду". - "Хто?" - "Жінка, у котрої я опікуюсь." Вивяльства, колгосп закрився за двома жінками по 10 одиночних старих людей, щоб ті за ними доглядали. Але ця, так звана, опікунка навідує стареньку раз у рік, хоча отримує зарплату.

Марія Іванівна хрещена у православній церкві, дотримується церковних свят. В той день було Михаїла, і вона не працювала. "Потім буде Миколая, потім - Нового ріка, там - Різдво, і підуть дні за дніми. Час спливає. Приходили на цю землю чехи, мадари, руські - усі пішли, а я і моя хата, як завжди, на місці", - смеється.

Осінь цього року напрочуд гарна. Скорі зими, але сонечко ще пригрівало землю, дарувало останні промінчики тепла. "Гарно тут у вас", - "Йой, гарно! А я весною, якби ви виділи! Усе цвіте душа раїде!"

Продовжали мене двоє собака: Роза невідомою породи та її хазяїка. Йшли обидві гордо. Попереду Роза, за нею - Марія Іванівна. Я крокувала позаду, дивуючись цій нерозлучній парі.

Вже вдома, готовуючись у колі своєї сім'ї до вечірі, згадала її. Що вона там робить, у своїх тісній хатині, при світлі гасової лампадки? І ще хотілось б додати таке. Коли я вже збиралася іти, Марія Іванівна сказала: "Зачекайте, зараз вам щось дам," - і винесла з хатини мисочку горіхів. Я відмовлялась, як могла, але бабуся наполягала, і я зрозуміла, якщо не приймуся цей подарунок, то просто ображу обігосподині.

Миррослава Kochish

На знімку: Марія Тирпак та її улюблена Роза

берегів річки. Тим самим буде здійснено і своєрідне екологічне викорянення ромів. Крім того, ми зираємося співпрацювати з ними у сфері агротуризму. Адже ромський народ має надзвичайно колоритну культуру та чудові звичаї, а інші ремесла для туристів було б надзвичайно цікавим та цінним.

Отже, ми повинні зберегти село-деревину жити не лише для себе, але й для прийдешніх поколінь, щоб через 50 чи 100 років село-деревину не було безповоротно зруйнованим. Тому в рамках цього проекту ми проводимо ряд заходів, які виховують екологічну культуру населення. Нещодавно ми організували акцію по очищенню берегів Тиси від наслідків повені, у котрій взяли участь і діти. Тепер плануємо очистити місце на стику Чорної і Білої Тиси, де живе ромська громада. Справа в тому, що тут береги постійно засмичуються, бо в місцевості нема куди скидати сміття. Серед ромської громади Рахівщини є активні лідери, з котрими хотілося б зробити спільній проект по очищенню

Цікавий досвід

Яка вона - Америка?

Відродження старих традицій

З вересня по жовтень кожного року невелике село Вінсфіл, що знаходиться біля міста Цинциннаті (штат Огайо, США) проводить щорічний Ренесанс фестиваль. Для цього недалеко від села побудовано ще одне селище, яке повністю нагадує село перших підселянців з Америки з Старого світу. Це будинки ремісників - ковалів, шевців, ткачів, гончарів та ще багатох необхідних спеціальностей. Селище побудовано на пагорбі, захищене високим дерев'яним парканом. По селу ходять жителі, одягнені у типовий для того часу одяг. Це чоловіки, жінки, діти. Працюють у селищі всі жителі Вінсфіла - від малечі до скріншених сивиною поважних людей, хто на гарадзі: діти грають і розважають тогочасними іграми, юнаки і дівчата виконують народні пісні і танці, грають на стародавніх інструментах. У тавернах можна почути середньовічні жартівліві пісні з двозначним змістом.

У неділю - свято. Після відвідин невеличкої церкви молоді і дорослі розважаються. Ми нарахували більше сорока видів розваг та ігор: це і виступи клуонів з їх жартівлівими піснями, це і кидання помідорів, сокир, ножі, мішків з соломою, шесті, змагання по вмінню лазити по канату, колоді, драбині, шесті, різноманітні се-редньовічні змагання.

По селищу поважно ходять рицарі, мушкетери у повному озброєнні.

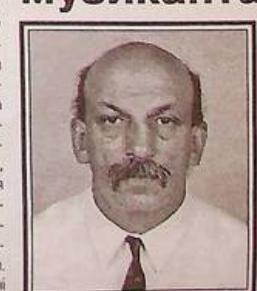
Кульмінацією свята є рицарські турніри за всіма правилами: спочатку музичний і поетичний турнір, а потім змагання рицарів на конях. І як ведеться - нагорода знатної дами - віночок квітів.

Фестиваль збирає величезну кількість людей, що можуть весь день перебувати на свіжому повітрі, приємно участь у змаганнях, музичних конкурсах. Добре налагоджений сервіс - працюють різноманітні кафе, де за бажанням можна поїсти як стародавні, так і сучасні страви.

У Закарпатті ми маємо всі умови для створення власного турystичного бізнесу, який був би не гіршим, а може й кращим. Треба подумати.

Е.Навроцька

На знімку: вчителі з Закарпаття на свято "Ренесанс";

Пам'яті відомого ромського музиканта

29 листопада ця на 49-ому році життя помер один з найвидатніших музикантів України - ужгородець Кадіт Павло Калманович. Його вітурозну гру на контрабасі слухали від Амстердама до Далекого Сходу. Маючи музичну академічну освіту, усے життя віддавав своїм знанням ромським дітям. Пам'ять про талановитого музиканта та педагога залишилась в серіях ромських колег-музикантів назавжди.

Колектив товариства "Романі Яг" глибоко сумує з приводу передчасної смерті відомого контрабасиста Кадіта Павла Калман-

овича і висловлює ціре співчуття рідним і близьким покійного.

European Roma Right Center повідомляє

Європейський центр прав ромів, міжнародна громадська організація, яка керує ситуацією ромів у Європі, і забезпечує правовий захист у випадках порушення прав людини, повідомляє про публікацію доповіді під назвою "Расистська ізоляція ромів в Італії". У доповіді йшлося про:

- ізоляцію ромів, у так звані "табори кочовиків";
- напади на ромів з боку міліції;
- окремі прояви насилля;
- дискримінаційне відношення до ромів у забезпечені громадським обслуговуванням;
- відмову ромським дітям у праві на освіту.

(Уривки з доповіді)

17 травня 2000 року мер міста Сорниско сул Навігло, в провінції Мілану, пан Паоло Фрігеріо зробив заяву, у якій пообіцяв сплатити 5 мільйонів італійських лір (близько 2600 євро) з грошей місцевого бюджету будь-якому фермеру, який висипле гній на території проживання ромів. Згідно слів мера: "Ванна з гною - єдиний шлях зрівнення рахунок з циганами, акт правосуддя, який можна порівняти з гноем. Він зникне, коли перейде в інший

стан". Мер Фрігеріо - не одинокий у використанні антиромських промов. "Лега норд" ("Нормандська ліга") - визначна політична партія Італії широко використовує расистські та анти-ромські висловлювання стосовно ромів. Пан Умберто Бочі, лідер цієї партії, сказав у своїй передвиборчій промові: "Якщо ви не ходите ромів, мараканці, правопорушників у вашому будинку, будьте хазяїнами у своєму домі - в улюбленому місті і голосуйте за "Ліга норд" -

У районних виборах, 16 квітня 2000 року центристи та праві, в групу яких входить "Ліга норд" перемогли з більшістю голосів. Передвиборна агітація, особливо правих партій, характеризувалась антиромськими заходами. Так, наприклад, у місті Вокгера, кандидат від партії правих Ауреліо Торріані, зробив спробу дискредитувати кандидата від партії лівих Антонелла Даграді, викрививши лозунг: "Цигани, напевне, будуть голосувати за Антонелла Даграді. Ви хочете зробити те ж саме?"

Бурхливі висловлювання італійських політиків лягли на плодоносний ґрунт. Останній огляд показав, що італійці не люблять

бояться ромів, на основі недостатньої поінформованості про них та недостатнього досвіду спілкування з цим народом. У розумінні багатьох італійців, роми є прототипами небажаних, кримінальних емігрантів. Це посилилось, коли близько 10 000 ромських біженців прибуло до Італії влітку 1999 року, після того, як їх вигнали з Косова албанці.

Вперше роми з'явились на території Італії близько 10 ст. н.е. Перші згадки про них датовані XV ст. Зраз точних даних про кількість ромів в Італії немає. Офіційно, їх зареєстровано близько 130 000.

Більшість італійських ромів живе у місцях, відокремлених від решти італійського суспільства. Для більш як половина з них це відокремлення є фізичним: роми живуть вольовано від неромів. В деяких районах вони живуть у будинках, занедбаних умовах, без базових інфраструктур, ними ігнорують.

Італійський уряд ставиться до ромів, як до кочовиків. В кінці 1980-х та на початку 1990-х багато районів Італії прийняли закон, спрямовані на "захист культури кочовиків", встановивши відділені табори. Цей проект показує сприяння ромів і сіні, як кочовиків, а звісно випливає, що їм треба жити в таборах, ізольовано від решти італійського суспільства. Італійська влада стверджує, що бажання жити у квартирах чи будинках є нехактерним для ромів, і відрівнюють їх у "табори для кочовиків".

Як результат, роми змушені жити з препресивними виступами італійців.

European Roma Right Center
листопад 3, 2000
Переклад з англійської
Попович Н.

Самозахист - все у ваших руках

На зустрічі представників УМВС Закарпатської області з пресою, що відбулася 28 листопада цього року в м.Ужгороді, присутні дізналися про хід операції "Мігрант" по виявленню мігрантів із країн Азії та Африки, що останніми роками буквально заполонили Закарпаття, та "Зброешибухівка" - по виявленню незаконного зберігання зброї у населенні.

Полковник УМВС Віктор Отович розповів, що з 20 по 25 листопада ц.р. в ході операції "Мігрант" в області затримано б6 громадян різних країн світу, які хотіли незаконним шляхом перетнути кордон з метою потрапити в європейські країни. Загалом, з початку року на території Закарпаття виявлено понад 3065 мігрантів. Слід відзначити, що дехто із них - беженці з політичних мотивів, тому вирішено попішти умови їх тимчасового проживання у стихійних таборах, яких немало по області.

Також журналістам була представлена нова форма одягу дільничних інспекторів. До речі, з наступного року наші спокій оберегатиме вже не міліція, а поліція. Віктор Отович торкнувся

кримінальні справи за незаконне зберігання зброї.

Віктор Отович відзначив, що сьогодні почалися розбійні напади на громадян, на їх житла. Тому працівниками міліції лише вітаситься рішення громадян за конного придання зброї для самозахисту. Право на придбання вогнепальної мисливської зброї мають особи віком понад 21 рік, газової - з 18 років. Крім того, потрібно пройти спеціальне медичне обстеження. Нині в Закарпатті зареєстровано 10645 власників вогнепальної мисливської зброї.

Серед них, хто незаконно зберігає зброю, дуже рідко трапляються роми (2-3%). Серед них, хто сприяє мігрантам у незаконному перетину кордону, ромів не зареєстровано.

Також журналістам була представлена нова форма одягу дільничних інспекторів. До речі, з наступного року наші спокій оберегатиме вже не міліція, а поліція. Віктор Отович торкнувся

такої проблеми як громадська думка про працівників міліції (яка, на жаль, серед населення часто негативна). Відзначено, що останнім часом з внутрішніх органів звильнено у звязку з скороченням, 68 працівників, з них 13 - через негативні показники в роботі. Обговорювалось питання щодо міжконфесійних сучасників. Таким чином, при ХПГ створено Бюро з надання юридичної допомоги.

У 1995 р. ХПГ почала дослідження з імплементації норм міжнародного права до внутрішнього законодавства. Підготовлено та надруковано декілька аналітичних звітів:

- порівняльний аналіз українського законодавства та законо-застосовчої практики з нормами першого розділу Європейської Конвенції прав людини;
- виконання в Україні Конвенції ООН проти катування;
- проект Закону України "Про омбудсмена";
- проект Закону України "Про громадські організації";
- процедура подання скарг до Європейської Комісії з прав людини;
- свобода доступу до офіційної інформації в Україні;

На допомогу ромам, що проживають у східному регіоні України

Діяльність харківської правозахисної групи

людів, які безпідставно знаходяться на психіатричному обліку.

1993 року ХПГ розпочала займатися правовим просвітництвом: заснувала центр підготовки видань з прав людини, встановила контакти з Інститутом прав людини ООН (Женева, Швейцарія). Перекладено українською мовою та видано двадцять випусків серії "Права людини. Виклад фактів", брошюру АБВ "Викладання прав людини", підготовлені цим інститутом.

Розпочато роботу щодо створення системи збирання й поширення інформації про порушення прав людини в Україні. ХПГ тричі на місяць видає інформаційний бюлєтень "Права людини", який розповідається серед регіональних правозахисних груп та використовується численними засобами масової інформації. Також поширюється література з правозахисної тематики, що видається ХПГ. Таким чином, постupово створюється українська правозахисна мережа.

У 1993 - 1996 рр. ХПГ отримала близько 160 письмових заяв про порушення прав та велику кількість усіх скарг. У 1997 р. ми отримали 248 письмових заяв. З цього приводу ХПГ звертається до Верховної Ради, Верховного Суду, Генеральної Прокуратури, місцевих правоохоронних органів, відповідно установи виконання покарань. До роботи зачучаються високопрофесійні вчени-правознавці та адвокати. Іноді члени ХПГ беруть участь в судових процесах, як громадські активісти. Таким чином, при ХПГ створено Бюро з надання юридичної допомоги.

У 1995 р. ХПГ почала дослідження з дисидентського руху в Україні". Протягом 1999 року ХПГ розглядала 299 скарг. Ми зібрали 133 справи з 299 і отримали позитивні результати у 70 справах.

Сьогодні до складу ХПГ входять близько 50 чоловік - журналисти, історики, філологи, юристи, математики, фізики, програ-місти, вчителі, інженери, студенти. У штат працюють 25 чоловік, решта - за сумісництвом та на громадські засади. На даний момент керівником організації є Захаров Евген Юхимович.

Адреса: 61002, Харків, вул. Іванова 27, кв. 4

Тел/факс: (0572) 436 455,

e-mail: root@khgr.kharkov.ua

WEB-site: <http://www.khpg.org>

Юридичний словничок

Акредитив - іменний цінний папір, що підтверджує право особи, на ім'я якої він виписаний, отримати в кредитному відділі (банку чи ощадбанку) вкладану в А. суму.

Акція - цінний папір, що підтверджує дольову участі в підприємстві, яке діє в формі акціонерного товариства, і дає право на отримання частини його прибутків у вигляді дівідендів.

Алібі (від лат. alibi - де-небудь в іншому місці) - в кримінальному процесі обставина, яка виключає перебування обвинувачуваної (підрядованої) особи на місці злочину в час його скорення.

Аліменти (від лат. alimentum - харчування, утримання) - засоби на утримання. Основою аліментного зобов'язання завжди є сімейні відносини - шлюб, родинність або відносини, що приєднуються до сімейних - наприклад, усиновлення.

Далі буде

Юридичний енциклопедичний словник
під ред. А.Я.Сухарєва. - М. - 1984.

Казки старої Драбарки

5 березня 2000 року "Романі Як"

Любовь и музика

В тот год стояли мы на берегу Дуная. Табор затих, не хотелось ни петь, ни плясать.

Как вдруг откуда-то донесся до нас далекий голос скрипки - мягкий и теплый, как вечерняя зорька...

- Хорошо играет скрипач, - вздохнула Драбарка. - Много я на своем веку слышала цыганских скрипачей... Но такого, как лувтарин Гейзо! Э-э-э... Да что говорить, один был на свете!

В ту ночь, когда скрипач Гейзо только появился на свет, наш табор, не помню почему, застриял в горах...

Мать Гейзо - ох и бедовая была цыганка! никого не боялась, ни Бога, ни чerta, вышла из шатра с новорожденным, повернулась лицом к высокой горе, подняла вот так, над головой малыша и крикнула: "Эгей, Царица гор! У меня родился сын! Я назвала его - Гейзо! Будь ему крепкой матери!"

И не успели ее слова разнести по горам, как вдруг буря завиша в скалах... Захрипели, заржали кони, заскучили собаки, и тут же за шатрами мы увидели Царицу гор!

Огромная, как скала, она зависла над кибитками и глядела на нас неподвижными глазами - вот такими, как колесо, да еще золотыми!

Мы все словно окаменели, приросли к земле, думаем: побудила нас проклятия цыганка! А Царица гор, будто далекий гром, прогрохотала: "Я могла бы освятить Гейзо золотом, драгоценными камнями, но они красят только видимость человека, а не душу! Я... покрою, подари ему лучше..." И тут она сгинула, будто ее и не было.

После, когда мать Гейзо вошла в шатер, на перине возле пленок лежала старая цыганская скрипка. Весь табор пришел посмотреть на эту скрипку. Каждый цыган держал ее в руках, старшиги говорили: "Цены ей нет!"

И Гейзо полюбил скрипку. Еще еле на ногах стоял, а уже пытался пилить на ней, лет с пяти уже играл все цыганские песни, а гадам к семи и сам стал выдумывать музыку.

Но вот пришло время, когда под носом у Гейзо стали пробиваться усы. Красивым его нельзя было назвать, но, когда брал в руку скрипку, - становился настоящим красивцем, стройным, вы-

соким... И весь изнутри светился, словно облако, в котором укрылась ясная луна. И много наших девочок тайком поглядывали на него из шатров, но все зря! Любил Гейзо только одну свою скрипку.

Как-то в пору, когда в селах давят виноград и пьется молодое вино, услыхали мы от одного цыгана, будто наш старший Баро Вайда созывает всех цыган на берег Тисы, к большим виноградникам! Подались мы... Девчале! Сколько ж там собралось цыган всяких: лудильщиков, кузнецов, музыкантов... Шатров, кибиток - не пересчитать.

Три дня цыгане пели, плясали, хвастались пощадами, менялись трубками. Но вот на четвертый день вышел Баро Вайда на середину костров, поднял расписанной посох с тяжелым серебряным набалдашником и крикнул: "Ромале!" И сразу все затихло.

- Я обошел все таборы, - медленно заговорил Вайда, - и видел, как поют, пляшут и веселятся у костров молодые цыганки. Но я не видел среди них дочери Лайеш - Маргитки! Где она?

Лайеш, глядя под ноги, молчал.

- Цыгане говорят, что ты прячешь свою дочь в шатре, так ли?

- Я запретил Маргитке появляться перед цыганами, - хмуро пропутил Лайеш.

- Почему? - удивился Вайда.

- Это не приведет к добру. Когда ее видят молодые цыгане, мне потом долго придется уговаривать их не ссориться, не хвататься за кнуты да за ножи... Поэтому я и велю ей сидеть в шатре, - ответил Лайеш.

- Сколько ей лет? - спросил Вайда.

- Девятнадцатая весна прошла.

- Уже девятнадцатая! - восхликал Вайда. - Ее матери, когда ты ввел ее в свой шатер, было семнадцать! Не хитри, Лайеш, я знаю, ты хочешь за красоту дочери тройной барыш! Ждешь жениха!.. Пусть она выйдет из шатра, посмотрит в лица молодых цыган и выберет сама, кому хочет. И тогда не будет из-за нее ссор - не прольется кровь.

- Так! - глухо отозвались цыгане и придинули к шатру Лайеша.

А тот побоялся идти против табора. Повернувшись к шатру, зло крикнул: - Маргитка!

И вот из шатра вышла Маргитка. Ой, как вспомни - сердце щемит. Уж на что я женщина, а в ту пору и на меня заглядывались, и то, как увидела ее, не знала, что делать: молиться, плакать, петь?.. Тоненькая, точеная, будто черная лилия, стояла она перед цыганами. И все наши девочки сразу стали дурнушками. А Маргитка, опустив густые, как бахрома черной шали, ресницы и боясь взглянуть на кого-либо из молодых цыган, замерла. Знала она, что не было бы ни днем, ни ночью покоя - истосковалася бы по ней.

- Эй, девочка! - окликнул ее Вайда, - ни один цыган не найдет с этого места, пока ты не выберешь из них жениха, и мы не сыграем здесь свадьбы. Если не хочешь, уезжай со своим отцом от нас хоть на край света! И не возвращайся, пока не станешь седой и сгорбленной.

- Я родила из этой земли, в этом таборе, - сказала Маргитка; - и хочу жить только здесь.

- Хорошо! - весело сказал Вайда.

- Сейчас перед тобой пройдет

лучшие из лучших цыган всех

таборов. Когда пройдет последний - ты поднесешь эту кружку

молодого вина тому, кто введет тебя в свой шатер. Понято?

- Всю ночь, одни, за другим, проходили женихи перед Маргиткой. Когда прошел последний жених, Баро Вайда подал Маргитке высокую, расписанную узорами, украшенную золотыми монистами свадебную кружку, полную молодого вина.

Приняла Маргитка кружку из рук Вайды, встала и замерла. Замерли и мы, цыгане...

- Такая наступила тишина, - прошептала Драбарка, - как будто все живое вдруг окаменело. И тут-то мы услыхали рыдающие звуки цыганской скрипки. Маргитка встрепенулась и, опустив глаза, спросила:

- Кто там играет?

- Должно быть, Гейзо, - нехотя ответил Вайда.

- Гейзо?.. Почему он прячется за шатрами? Пусть он придет и сыграет мне что-нибудь.

- На кой дьявол тебе Гейзо? Он же не встал рядом с женихами!

- Отец, пусть Гейзо придет и сыграет.

- Не к чему, - разозлился Лайеш. - Будь я проклят, он любит только свою скрипку. Это знают все цыгане. Ты ему не нужна.

Маргитка разом выпрыгнула. Гордая и вольная, как орлица, она смотрела на нас и озорно улыбалась.

- Баро Вайда, прикажи позвать Гейзо! - громко, чтобы все слышали, крикнула она.

- Я - здесь!.. - послышалася из темноты голос, и тут же появился Гейзо.

Не глядя на него и чуть помолчав, Маргитка как бы нехотя сказала:

- Я давно не слыхала твоей скрипки, Гейзо. Очень давно.

- И я давно не видел тебя. Только раз, прошлой весной, ты прошла мимо меня и даже на тень мою боялась ступить - обозла.

- Помню, Гейзо.

- И я эту минуту не забыл. Я потому долго играл у твоего шатра.

- И это помню... Хорошо помню. Сыграй эту песню.

Когда Гейзо играл, все разом засталихали. Умолкли птицы в лесах, в степях застыла звери - и все слушали, слушали, слушали... И когда замер последний звук скрипки, мы увидели, как двинули длинные ресницы у Маргитки, поднялись вверх, и она взглянула на Гейзо своими колдовскими, зовущими, как дальнине дороги, глазами.

Побледнев Гейзо и не мог уже оторвать своего взгляда от Маргитки.

- Почему ты, Гейзо, укрывался за шатрами?

- У меня нет ни красоты, ни богатства. Я боялся даже мечтать о тебе... - печально улыбнулся скрипач.

- Ты любишь меня?

- Я люблю тебя, как свою скрипку.

- Нет. Ты любишь скрипку больше, чем меня.

- И тут она сказала то, чего я никогда не забуду, - продолжала Маргитка.

- Слушайте, цыгане! Я люблю Гейзо и передам в его руки свадебную кружку, но пусть, возволнованно проговорила она, - сперва Гейзо разобьет свою скрипку!

Бедный скрипач даже вскрикнул от ужаса, а Маргитка - свое!

Тихо стало в таборе. Все, кто сидел, стоял, так и застыли на месте. А Гейзо словно помертвел. Закрыл глаза, долго стоял перед Маргиткой, потом взглянул на нее и тихо сказал: - Хорошо. Хорошо, Маргитка... Я разобью скрипку, только дай мне сыграть на ней последнюю песню.

- И заиграл бедный скрипач, вздохнула Драбарка, - последнюю песню. Все мы слушали и боялись взглянуть друг на друга. Каждый из нас понимал, что разобьет Гейзо свою скрипку, разобьет и свое сердце, потому что без скрипки Гейзо - что ночь без луны.

Играл Гейзо - и никак не мог сыграть последнюю песню. Кончал одну - начинал другую. Уже потянул предурядний ветерок, а Гейзо все играл и играл. И никто из нас не уходил.

- Гейзо, - застонала Маргитка, - я жду! Гейзо!.. Взгляни на меня.

Будто она сна очнулась скрипач, глянул в лицо Маргитки, в ее глаза, высоко поднял скрипку и ударил ее о камень. Словно живая, засвела она и замерла.

И тут же загрохотало что-то вдали, будто дронгии и застонали горы. Налетел вихрь, заметалася пыль, и сквозь раневые клочья дыма костров мы увидели Царицу гор. Молча глядела она на Гейзо неподвижными глазами, только в ее огромных зрачках что-то бурлило и плавило.

- Так-то ты дорожишь моим подарком, Гейзо?.. - грозно прогремела она.

- Прости, Царица гор. Я очень люблю Маргитку...

Медленно повернула Царица гор свое лицо к Маргитке:

- Ты вынула из него душу. Разве такой Гейзо играл вполне твоего шатра?! Разве этот Гейзо заиграет твою сердце звуками старой скрипки?! Взгляни на него!

Мы все посмотрели на скрипача - и еле узнали его. Стоял он бледнее утра, осунувшийся, по-

старевший, и даже... какой-то маленький! Потухими глазами глядел Гейзо на разбитую скрипку...

И Маргитка стояла поблекшая, как цветок, сломленный неожиданным морозом. Разве для такой погибла скрипка Гейзо?

- А все потому, - продолжала Царица гор, - что - неразлучны. Они порождают друг друга! Слушайте, цыгане, - посмотрела она на нас... я, Царица гор, говорю вам: Маргитка и Гейзо будут жить вечно, как горы, - всегда будут вместе!

И царица гор сгинула... Только у ног Гейзо лежала старая цыганская скрипка - целехонькая, будто с ней ничего не случилось.

Поднял ее Гейзо, бережно приложил к плечу - и снова вопрос, помолодел. Снова стал красивецем! Очи его засияли. Взмахнув смычком, взглянул он на вновь ставшую прекрасной Маргитку...

Но тут случилось то, чего я никогда не забуду! И Маргитка и Гейзо на наших глазах вдруг стали делаться все прозрачнее. Словно таяли. Вот сквозь их тела пробился первый луч солнца. Они совсем превратились в обличко - легкое-легкое... Потянулся ветерок и понес розовеющее в лучах солнца облачко к вершинам гор. И еще услыхали мы далекие, радостные звуки старой цыганской скрипки Гейзо...

(Уривок з автобіографічної книги І. Ром-Лебедєва "От цыганского хора к театру "Ромен".

Ілюстрація з книги Н.Деметера, М.Бессонова, В.Кутенкова "Історія цыган". Николай Бессонов. "Таборная пляска". Холст, масло, 1998 год)

Поезія молодих авторів

Цыганочка Дашенька

Милая цыганочка
В таборе живет.
Цыганочку Дашенькой
Вся родня зовет.

Соловей на веточке
Песенку поет,
Маленькой цыганочке
Уснуть не дает.

У нашей цыганочки
На щеках две ямочки,
Глазики - алмазики,
Бровики - дугой.

На головке маленькой
Светит банттик аленъкий,
В волосах запуталася
Ветерок шалькой.

Цыганочка Дашенька
Цветы собирала.
Чайори - смуглечинка
Как цветок была.

Солнце улыбается,
Глядя на нее.
Радуга на юбочке
Прилегла давно.

Цыганочка Дашенька
Скоро подрастет,
Для кого-то звездочкой
В небе расветает.

Будет наша Дашенька
Юбочкой крутить,
Вечерами у костра
Петь и ворожить.

Елена Шишкова

Románi Jag

A Roma Nép Újsága
Manusengerő Romano Nyevipe

A lap a Nemzetközi Újjászületés alapítvány támogatásával jelenik meg

Romák a nagyvilágban

Csehország

A „Fekete – fehér a világ” című dokumentumfilm azokról a romákról szól, aikik Olmec városban dolgoznak. Film bemutatja az érdeklődöknek, romák életét, múltját, és kultúráját.

Az alkotók meg akarják mutatni, hogy a romák hisznek az Istenben, s romák gyerekek és a cseh gyerekek között nincs semmiféle különbség.

A filmet be szeretnének mutatni a nemzetközi gyerekfesztiválon is, amely a jövő évben Zlin városában lesz.

Litvánia

Litváni kormánya programot dolgozott ki „A romák integrációja 2000-2004 -ben”, finanszírozni akarja az állami budgetből. Erről írt a baltikai sajtó is.

Ennek keretében 500 ezer lattal támogatják a kisebbségeket.

Spanyolország

Karabalo városa le akarta rombolni azt az épületet, amelyben 31 felnőtt és 18 roma gyerek él.

A családokat szociális segély nélkül akarták hagyni.

Az aktivisták bementek a házba, és így védtek az épületet. A hatóságok ideiglenesen elállítottak szándékuktól.

Tokár Károly özvegye

Ungváron, a Minaji utcában él Tokár Károly özvegye, Gábor Mária. Negyedmagával lakik szoba-konyhás lakásban. Gábor Mária egyszerű asszony. 1938-ban született Homokon. Majd innen a II. világháború után Ungvárra költözött. Nyolc osztályt végzett ukrán iskolában. Az iskola befejezése után a cipőgyárban dolgozott. A munkában megbecsülték.

1958-ban ment férjhez. Férje, Tokár Károly, kiváló zenész volt. Szakszonon és hegedűn játszott. Korona, Berceinyi, Kijevi éttermekben szórakoztatta a közönséget, de megfordult Moszkvában is. Tokár Károlyt, ahol csak fellépett, az emberek tiszteleteztek és szerezték. 1995-ben meghalt. Felesége, Gábor Mária, elfogadta sorsát, és nem ment férjhez.

Gábor Mária mindenkorban 22 hrivnya nyugdíjat kap. Lehet-e ebből a pénznölkö műegelni? Nem. Gábor Mária két lánya apjuk zenei nyomdokba léptek. Balogh Ella, befejezte a Csajkovszkij zeneiskolát. Kszosz Jolán elvégezte a Művészeti Szakközépiskolát bőgő és zongora szakát.

A két lány hetente egyszer jár Magyarországra. Az ott vásárolt holmikkal kereskednek.

Öt unokája van Gábor Márianak. Az egyik két éve nagyon megégett. Az ungvári orvosok nem tudják megműteni, Kijevet ajánlják operációra. Azért, hogy a kislányt megoperálják, nagyon sok pénzre van szükség.

Jó lenne, ha a Romani Jag szervezet vezetője figyelmet fordítana a lányra, aki mindenkor csak öt éves. Az öt figyelmével, romák szervezetek vezetőinek támogatásával segíthetnek a kislányon.

Gábor Mária hiús az Istenben. Reméli, hogy a romák szervezetek vezetői segítségére lesznek.

Gábor Mária, az özvegy

Romák Nagygejőcön

Az ungvári járási Nagygejőc mintegy 1200 lakosának 20 százaléka roma. A romák 1977-ig a téglagyár környékén laktak. 1977-ben kétszintes lakóházból költöztek, amelyből kifejlesztették a gázat, a vizvezetéket. A ház a falu elején áll. Amíg a téglagyár működött, a romák többségének volt munkája.

Idővel a 16 lakás kevés az egyre gyarapodó romáknak. Így még 18 helyen kaptak építkezési engedélyt a falu előjárótól. A faluban megszűnt a kolhoz, s így a földönkaptak a romák is. minden egyes roma 0,25 hektárt. Többségük igyezszik megművelni, de vannak olyanok, akik csak kaszálóként hasznosítják. Sokan rendelkeznek lóval, ezek vashulladék gyűjtésével foglalkoznak. Volt olyan csoport, amely répászedésre indul Oroszországra. Ilyen például Váradi Jolán és Máki Ferenc csoportja, aikik az egész fiatalok elindult Oroszországra. Az utóbbi időben már nem érdemles a nagy útra vallalkozni, mert a terményt és a cukrot nem hozhatják haza.

Váradi Jolán, fia és férje meghalt, s így nehezen tudja megkeresni a beteveli falatot.

Pizzu Erika és Papp Erzsébet az állítja, hogy a községházán nem adnak nekik igazolást, hogy megkaphassák a gyerekek után járó pénzét.

A romáknak nincs bírójuk, s így nincs aki védi az érdekeit.

Birónak már rég kellett volna lennie a Nagygejőci érdekkörök. Nagygejőc romáinak egy része Magyarországra jár dolgozni. Abból a pénzből, amit Magyarországon keresnek jut a földművelésre és még másra is. Néhányan az asszonyok közül Csernovciba utaznak, hogy megvegyék az itthon

dragábban árult portékákat. A gyerekek járnak iskolába. Igaz, mindenkor hét osztályt járnak ki, és további hét nem tanulnak.

Köt öreg néni van a táborban. Májki Erzsébet és Szinyák Margit. Ók a holocaust segedőiről kérdeztek. Én nem tudtam mit felelni nekik. Szinyák Margitnak két gyereke van, de mindenkor rokkant. A lánya, aki 42 éves, nyomorék. A fia Némásiga ellenére a fia mindenkor megcsinál. Seprű készítéséhez is ért, meg a kosárfonashoz is. Mindenkor hét osztályt jár a tótháza.

Májki Erzsébetnek sok gyereke van. Az egyik fia, aki 45 éves, nyomorék.

Hiányzik mindenkor a két lába. Kijevbe jár koldulni. A koldult pénzből segíteni tud anyjának, aki mindenkor 23 hrivnya nyugdíjat kap.

Horthy Bertalan

Itt mindenkor szívesen látják a romákat

Beregszászban a „Kastély” étteremben kiválóan főznek. S amit a legfontosabb, az árat elfogadhatóak. A hétfőn a disznó sem marad el.

Körüljárattal a beregszászi volt a legnagyobb élmény. Miért? Mikor éhesen térek vissza az összegyűjtött anyaggal, nincs jobb, mint egy finom ebéd.

A gazdag menüben megtalálhatók a magyar és ukrán konyha, ételek és előfogadható aron.

A legfinomabb itt a halászlé. Szívesen irok az étteremről. Nemcsak azért, mert kiváló a konyha, hanem mert a személyzet is elsorhangú. És még azért, mert szeretnek a romák ide járnak.

A étterem tulajdonosa magánvállalkozó, Lörinc András. A pincérekkel együtt nyolc tagú a személyzet. Az étterem szünet nélkül dolgozik reggel 10-től este 10-ig. A legolcsóbb étel a hurka, 1 hrivnya 50 kop. A legdrágább étel, a házi kolbász, 3 hrivnya 50 kop. Egy átlagos ebéd egy személyre nem több, mint 10 hrivnya. Hosszán jön a pincér. A konyhaból finom illat illik. Én a kedvenceimet rendeltem: halászlét és házi kolbászt. Megragadva az alkalmat, kérdezem: „Sürűn járnak ide romák?” Igennel válaszolt. Főleg kolbászt és hurkát rendelnek.

Bevallom, hogy nyáron szeretek ide a legjobban jáni. A teraszról lehet ülni. A friss levegőn az étel jobban csütök.

Amikor meleg az idő – folytatja a bárpuhós – több a vendégünk. Csapolt sörre járnak be. Nekünk pihenésre nincs időnk.

Az étterem egy parkban található, és nagy népszerűséggel rendelkezik.

Iskola a járási táborban

Ébredre érkeztünk a faluba. Az asszonyok, aikik az ebédet osztották, már megtérítettek.

A beregszászi járási Jánosiban 42 roma gyerek kap ingyen ebédet. Mintegy húsz napja indul be a tábora az oktatás. A Középiskola igazgatója Kovály Péter jóváhagyta, hogy két tanárnő magyar és ukrán nyelvre tanítsa a 42 gyereket. A tanárok órák után, úgy 12 órától foglalkoznak a gyerekekkel. Azt aloszt négy órán keresztül a magyart tanulják, a másik két órát pedig az ukrán nyelvet. A középiskola igazgatója ellátta az osztályt padokkal, táblával, és krétával. Ez időig nem jártak a gyerekek iskolába. Mivel most a táboraiban folyik az oktatás, több gyerek jár iskolába. Molnár József, az Elő Istenszásztor, segítségei mellett a tábora iskolájához, hogy egy korrekciós iskolát létesítsen ezen a helyen. Ehhez holland misszionáriusok támogatására volt szükség. Pável, Csehországban finanszírozta a két tanárnő fizetését, és az elbédet.

Ez Virág József diákónus a „Nevipe” munkácsai romák szervezet vezetőjét igazolja. Az ő nevéhez fűződik ez az alkalom is. Már három iskolában, szponzorok segítségével nyitott ilyen osztályt. Nemcsakára november 25-én Ignácán, a negyedik indul be.

P. B.

A „Kastély” munkásai: Cseh I. és Szicsák V.

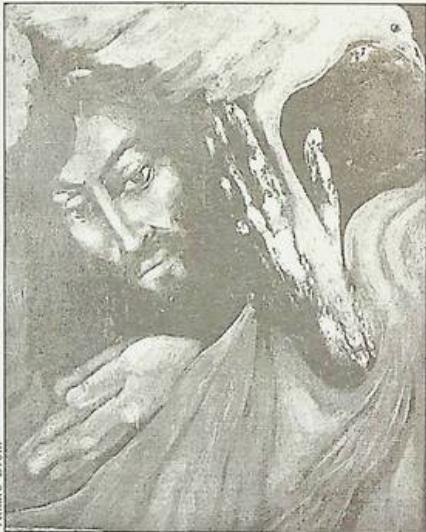
Roma sorsok - sorsfordító romák

Szentandrásy István

Szentandrásy István a magyarországi roma képzőművészettel a hetvenes évek végén induló második nemzedékéhez tartozik, s egyben a magyarországi cigány képzőművészeti egyik legkiemelkedőbb egyénisége. Péli Tamás tanítványaként indul el alkotói pályáján.

Gyermekkorából a természet, az állatok szeretetét hozta magával. 1975-ben, tizennyolc éves korában csapódott be mögötte a vidéki nevelőintézet kapuja, s ötszáz forinttal a zsebében feljött Budapestre. A rideg kemény intézeti évek után rázuhant a magány szabadsága és kiszolgáltatottsága. Iggy csavarogva - csővezve ismerte meg Budapestet, amely othontalanul is othononává vált, s azóta alig mozdult ki a fővárosból.

Akkoriban már verset írt, és rajzolt is. Majd élete sordöntő fordulatként, vidéki csavargási során Csapiban egy roma olvasótorban találkozott Péli Tamással, aki tanítványául fogadta. A reneszánsz művészeti hagyomány megitűzésének lehetőségét Péli közvetítette számára, de ezt a tradíciót a maga módján formálta át. Első igazi kiállítását a Fészek Klubban rendezte meg 1982-ben, s ezt követően többször bemutatta képeit a Fészekben, a Rátkay Művészklubban, a Kossuth Klubban, az Operaházban, s 1995-ben a Kongresszusi Palotában is. Munkásságát 1995-ben a Fövárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága Pro Urbe díjjal ismerte el.

Amaro Drom

Tanuljuk a roma nyelvet

O Zidari

Sas ek manush. Vov baro majsteri sas. Sasles bish thaj trin butyane.

Dasp godyi te kerel khangeri. Line te vazden khangeri. Dyes vadzenas, thaj ratye perelas. Kade xale von kino duj-trin berfsh, thaj sa nasthig vazdine e khangeri. Sa briginas.

Ekhvar pashlile te soven, thaj dikhle suno, savore bish thaj shtar zheno ekh suno, ke kampel te dzhan ando gav, pej mal, kaj arakhena ekuha choxanyadrabarica, thaj te pushen latar so te keren, sar te vazden e khangeri. Voj phendas lenge:

-Kampel te ziduin ando zido ekuha manushes. Save butyameski zhuvlyi maj anglat anela xabe, kodola te ziduin.

O majsteri o baro brigisjlo, ke leski zhuvlyi avel xabenesa maj anglat savorendar, tahaj rudyisajvelas ko Del te tradel ando drum ruves te daravel la romnya te del mujal o xabe. Boldaspalpale, xabe sasla khere, thaj pale avilas.

Po trito pale andas xabe, thaj gelas kavre dromesa, de sa ekh voj areslas maj anglat.

Szavak

zidari (a - ura) h. - köműves
bútyarno (e) h. - munkás
brigil brigisjvel - szomorkodik
armaj - átok
armaja del - megátkoz
dyese - nappal

xarundel - vakar
bálo - disznó
tradel - hajt
gödy - ész, értelems
drabarica - jósón
ratye - éjjel

Kapkokás, sietség nélküli, a könnyű sikert elutasítva, aszkétikus alázattal és szorgalommal, ám önmaga értékeinek tudatában dolgozott az utóbbi másfél évtizedben. Akkor festett, amikor belső hívást érzett. Mondhatni, fő műveit festette meg. minden új művével tovább építette alkotói világát.

Villon XX. század végi rokona ö, egy roma festő-Villiron, aki - bár súlyos árat fizetett érte - megőrizte függelenségét egy megalkúvásra, alakoskodásra, törtétre épülő világban. A cinizmus, a kiégettesség ellenében épült fel ez az alkotói világ, amely még ismeri az erős és tiszta érzelmeket, az egyértelmű ítéletet. Szentandrásy merész fantáziájá, a félalomszerűség hangulatát idéző képei élterzések, sorselményeket közvetítenek (Az alvajáró románca, Fekete bù románca, Holdas románca, Adagio).

Ideális és torz, szépség és rústás, életerő és pusztulás együtt jelennek meg ebben az alkotói világban (A falu bolondja, Ballada, Hárrom király). A természet elemei erejét idéző lovak, madarak, szomorú és tiszta tekintetű, virág szépségű madonnák, dús érzékségű meztelen asszonyok, fájdalmas böhögőcsec. Elégikus szomorúság járja át Szentandrásy művészét, máskor meg feszült, titokzatos drámaiság, mint például a Viadál című összefoglaló erejű alkotásában.

A festmény Szentandrásynak a Federico Garcia Lorca Cigány románcok című versciklusának ihletésére készített sorozatához tartozik. Semmiséle illusztratitivitás nincs ezeken a festményeken, önálló léti képek ezek, s minden az elményt, amit Garcia Lorca - románcok közvetítenek, ö szabadon szuverén módon újraalkotja. Új képeiben még merészebben formálja át a klasszikus festői hagyományt, s ezek a művek közvetlenembűl idézik napjaink, a századvég sorselminényt, hangulatát. Ilyen kompozíció például a már említett Viadál, a Hütelen menyecské, és a Chaplin. Ezekkel a képekkel közel jut a modern művészett gondolkodásmodjához. A Viadál c. képen - mondhatni - a végében térben úsznak zsúfolódnak egymás mellé és egymás mögé, s küzdenek egymással az emberi és állati figurák. Nem rajzolja meg a teljes emberi alakot, az egész lófigurát, hanem csupán egy-egy jellemző részletet villant fel, de a részlet az egész képetet tudja felkelteni, és ezáltal nagyfokú belső feszültséget, tömörsegét képes létrehozni.

Ezek a művek már előkészületet jelentenek egy tervezett nagy kompozícióhoz, egy 30 négyzetméteres pannónhoz. Azok a rajzok, amelyeket 1995 ószén a Kossuth Klubban rendezett Szentandrásy - kiállításon láthatunk, ennek a pannónak az előkészületei. Ez a mű, úgy ígérkezik Szentandrásy eddigi élettapasztalának, világképének, alkotói üzenetének összefoglalása lesz.

A múlt év végén az Újjászületés Alapítvány segítségével romák is tanulhatnak angol nyelvet. A idegen nyelv elsajátításához két év áll rendelkezésre. A vizsgák Kijevben, Izmailban, Ungváron lehet majd letenni. A romák a TOEFL szerint fognak vizsgálni. A jól vizsgázott romák fiatalok külföldön folytathatják tanulmányait.

Lazorko Sándor Bogdán, a roma csoport tanára.

Lingvisztikai centrum - a romákat is várja

Márci év szeptemberében elkezdődött az angol nyelv tanítása Ungváron a lingvisztikai centrumban.

Arról, miként folyik az oktatás az igazgatót, Olena Sencovát kérdezük:

- A tanulók több idegen nyelvet is elsjátíthatnak. Különböző csoportok vannak angol, német, magyar és orosz. Ezenkívül estélyeket és játékokat rendezünk a tanulóknak azért, hogy növeljük szókincsüket.

- A lingvisztikai centrum 1990 egy francia férfi, Anri Meisa hozta létre. Ö francia nyelvet tanított az egyetemen.

- Milyen diákok tanulnak a Lingvisztikai centrumban?

- Egyetemisták, de vannak olyanok is, akik már dolgoznak és tanulnak is.

- Az utóbbiaknak külön órákat tartunk.

- Milyen a tanulás motivációja?

- A mai fiatalok igyekeznek az idegen nyelven tanulni, hogy külföldön tovább folytathassa tanulmányait vagy munkát vállalhasson.

- Hogyan halad a roma csoport?

- A romák az idén vették fel először. A lányok nagyon szorgalmaznak, igyekeznek minden előadásra jelen lenni.

- Senkit sem zártak ki a csoportból?

- Sajnos, négy roma diádot ki kellett zárnunk. Ök jóformán nem jártak az előadásokra. Nálunk most négy hely biztosítva van a romák számára. Egyetlen feltétel van a jelentkezőknek legalább kezdő szintű nyelvtudással kell rendelkeznie. A következő telefonszámra érdeklődhetnek: 3-64-64 10 töl-18-óráig.

- A roma gyerekek szervezetek ajánlásával kerültek a centumba?

- Ahogy én tudom, Izmailban a roma fiatalokat a családok küldik a lingvisztikai centrumba. Kijevben pedig maguk mennek tanulni.

- A végzősek hol folytatják a tanulmányait?

- Vannak akik külföldön folytatják. Néhányal még ma is tartjuk a kapcsolatot.

Popovics Csilla, Ukránból fordította H.B.

A munkácsi 14-es Számú Általános Iskola

Az iskolában Szabó Miklós igazgató fogadott, aki több mint 17 éve vezeti ezt az intézményt.

Az igazgatótól megtudtuk, hogy a hivatalos tanulói létszám 468, de jó a 400-an látogatója az órákat, ezek is rendszertelenül. Ez az iskola az 50-es években nyitotta meg kapuit a roma gyerek elől.

1970-től általános iskolaként működik.

Az oktatás magyar nyelven folyik, de tanítják az ukrán nyelvet is.

Az iskolában a 23 pedagógus minden előkötöt, hogy a tanulók képzzett emberré váljanak. Ilyen például, Amit Bertalan, aki a kilencenek osztályba jár, kitűnően tanul, ahogyan magyar irodalmából, úgy ukránból is jól a jegyei.

1991-ig az intézmény tanulói többször megfordultak a szomszédos Magyarországon, ahol folklórészvállalás vettek részt. Több oklevéllel tüntették ki őket. Ezenkívül

A negyedik osztály tanulói.

Szabó Miklós a tanárókkal beszélget.

Magyarországi táborozáson voltak, ahol a pedagógusok érdekes találkozókat szerveztek számunkra ismert költőkkel és festőművészkekkel. Bizonyításként az igazgató megmutatta neunkat az iskola albumát, melybe a kirándulásokon készült fényképek örizték.

A gyerekek szoros barátságot kötötték Balogh Józseffel, az ismert munkácsi festőművészessel, aki többször is megjárta az órát.

Mostanában sem a városi közoktatástól, sem társadalmi szervezetektől nem kaptunk semmilyen anyagi támogatást – mondta keserűen az igazgató.

Az iskolában működik egy étkező, ahol a tanulók ebédet kapnak, amelyet az egyes számú középiskolából hoznak nekik. A napközire nagy szükség van, mert itt a tanulók megeszíthetik a házi feladataikat. Ottthon erre nem nagyon van lehetőség. Kirándulásra alig mennek. Baj, hogy nincs, aki szponzorálja. Igy csak a Munkácsi városa mehetnek, gyalog. Benézünk több terembe is, ahol meleg fogadtak. A gyerekek is szép számában voltak.

Jó lenne, ha a gyerekek legalább a kilenc osztályt befejeznének, és tanulmányait folytatnák egy esti tagozatú iskolában. Szakközépiskolába alig megy valaki.

Horváth Bertalan

ВИВЧАЄМО РОМСЬКУ МОВУ

Урок шістнадцятий

Поділ іменників

Вправа I. Нижче наведені іменники вишиші в один стовпчик і біля кожного з них вкажіть рід.

Зразок: о крам - ч. р. е черхень - ж. р. Бішгларіс (велосипедист), гантос (звук), гад (вітер), сап (змія), гурувні (корова), гад (сорока), музка (кішка), чіркіл (птах), церга (палатка), таборіс (поселення), дром (дорога).

Крім поділу за родами, іменники діляться за походженням на: власні ромські з будь-яким закінченням, власні ромські з нульовим закінченням та запозичені з інших мов.

Чоловічий рід

нульове закінчення: о пігаль (брат), о кгр- (дім)

Власні ромські

будь-яке закінчення: о ракл (не ромський хлопець), о чар (миска)

Запозичені:

о автобус- (автобус), о пап- (дія)

Жіночий рід

нульове закінчення: е пген- (сестра), е чіг- (мова)

Власні ромські

будь-яке закінчення: е ромн- (ромка), е піл- (пісня)

Запозичені:

е поштарк- (поштарка), е лавут- (скрипка)

Іменники, як правило, мають два числа: **одиниця і множина.**

Іменники, що означають один предмет, стоять у **одиниці.** **Наприклад:** данд (зуб), пгув (земля), шавблікос (срібник), гурув (віт), англуну (лідер), врабцос (горобець), рув (вовк), бал (волос).

Іменники, що означають два й більше предметів, стоять у **множині.** **Наприклад:** данд (зуби), пгугва (землі), шавблікос (срібники), гурува (воли), англуне (лідери), врабці (горобці), рува (вовки), бала (волосся).

Вправа II. Прочитайте. В один стовпчик вишиші іменники в одиниці, в іншій - у множині.

Кана (вуха), самос (рахунок), склого (учень), кандре (теря), щофер (водій), чагво (син), чага (дівчата), бар (камінь), ліпа (документи, листи).

Рецепт ромів Андалузії

Суп із мозків

Складники: 500 г мозків, 40 г смальцю, 20 г вершкового масла, 10 г цибулі, 50 г борщани, 100 г вершків, 50 г винного оцту, зелень петрушки, сіль, перець за смаком

Мозки очистити від пілків, нарізати на кубики і покласти у смальець, в якому щойно обжарили дрібно нарізану цибулю.

Окремо підготувати борошняну паніровку, залити бульйоном і варити 5 хв. Згодом додати до неї мозки, проварити ще 10 хв. Ї заправити вершками. Під кінець добавити зелень петрушки, вершкове масло, сітц, сіль та перець.

До супу подавати гарні з булочками чи з хліба.

РОМАНІ ЯЗ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
РЕєстраційне свідоцтво Зт 173 від 26 лютого 1999 р.

Шеф-редактор Аладар АДАМ

Редактор Евгенія Наєроцька

Редакція не зважає поділько позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.

Помій або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з писемним на "Романі Яз".

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м.Ужгород, вул. Тельмана, 1/48а, телефон: 1-58-05. E-mail: romaniyag@mail.uzhgorod.ua

Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська 13. Умовн. друк. арт. 2,5. Тираж 2500. Зам. №

АМАРІ ЧІБ

Хлопець та чарівний кінь

Був собі якось один цар. Мав він молодого коня із зіркою на лобі.

Його дружина народила хлопчика та при пологах померла. Цар одружився на інший.

Хлопець підростав. Одного дня напекла дружина царя хліб і всипала в нього отруту. Юнак ходив дивитися на коня, а той сказав йому:

- Твоя маті хліб отруїла. Якщо з'їж його - помреш.

Коли хлопець прийшов додому, мачуха й запітала його:

- Сину, ти не голодний? Дивись який гарний хліб я напекла!

Хлопець хліб узяв, та не з'їв.

На другий день мачуха поставила хлопцеву постіль голки. Вона просила його поспати, бо думала, що від голок той помре. Царевич знов пішов до коня і той сказав йому, що під його пошкодженою зіркою з'явиться місце, де він може зробити мачуху.

Хлопець пішов додому, хлопець поміняв постіль і ліг спати. Цариця ніяк не могла знищити малого царевича.

Наступного дня мачуха покликала хлопця до себе й каже своєму чоловікові:

- Слухай, чоловіче, я дуже хвора, якщо ти заріжеш коня й даш мені з'їсти його легені, я видужа.

Хлопець чув, що говорила мачуха й каже батькові:

- Тату, дай мені спочатку проїхатися конем, а потім ріж його.

Батько дав синові коня. Юнак сів на нього верхи, а кінь взяв тай полетів у іншу країну. Там парубок знайшов собі гарну дівчину й пов'язав з нею своє життя. Живуть вони і по сьогодні здорові та щасливі.

Казка ромів Болгарії.
Переклад та стилістична обробка Аладара Адама.

О чагво тгай о граст чергеняса

Сас кай сас єкг тгагар (край). Ле тгагарес сас терно граст. Ле грастес сас черхень андо чекат.

Лескі ромні бяндлі (родзінда) єкгес чаговорес тгай андро родзішагос е ромні мувля. О тгагар лас пеські авра ромня.

О чагво баріло тгай єкг дівес е тгагарескі ромні кердас маро тгай тгода драба андо маро. Гейля о чагово тгє дікгел е грастес, тгай о граст пендас леске:

- Tipi дей тгода драба андо маро. На те хас е марестар. Те хаса - мерес.

О чагво авілас кгере тгай лескі дей пгендас леске:

- Муро чагво, чі сан бокгало? Дікг саво шукар тато маро кердем!

О чагво лас о маро, тгай чі халас лестар.

О авр дівес е ромні тгода тел шерандесте ле чаговес єкгес сапес. О чагво гейля ко граст тгай о граст пгендас леске, кай тела тіро шеранді сі сап. О чагво геля кгере тгай парудас о пато ай сутас. Е тгагарні наштик чі сар те мударел ле чаговес.

О авр дівес, е ромні аякрада ле чаговес, тай пгендас леске ромеске:

- Шун, ромея, ме зом зоралес насвал, тгай те чінеса е грастес тгай дес ман та хав леско бувко, ме саставав авр.

О чагво шундас со пгендас е ромні, тгай пгендас леске дадеске:

- Дадея, де ман та пгіравав ле грастеса, тгай пала кодо чіп лес.

О дад дас ко чагво ле грастес. О чагво бешлас опре грастес, тгай о граст урайлас андо авр тем.

Коте арака пеські єкг шукар чай тгай пгандглас ласа песо трайо. Джі акана бешен коте састи тгай бахтале.

Романі параміса анда Булгарія.

Взято зі збірки казок

Христя Кючукова "Amarí romani lumja".

Кросворд

Правильно відповіши на питання ромською мовою,

ви розгадаєте ключове слово кросворда.

Відповіді надсилайте на адресу редакції, заповнивши вірзаївши кросворд. Читана, котрий надішле правильні відповіді до 20-го грудня, чекає сюрприз!

1. Один із найвидоміших акторів індійського кіно.

2. Прилад, за допомогою якого ми дивимось телепередачі.

3. За мотивами чого пишуть кіносценарії?

4. Те, що приносить акторові вдало зіграна роль.

5. Всесвітньо відома героїня іспанської оперети ромського походження.

6. Ром - найвидоміший герой радянського кіно.

7. Актриса, яка зіграла образ Ради у стрічці "Табор іде в небо".

8. Аktor, котрий зіграв Будулаю в однійменній стрічці.

9. Новий кінофільм іспанського режисера Артура Переса-Реверта (Назва співзвучна з найменуванням ромів в Іспанії).

10. Слово, яким називають найпопулярніших осіб телекрана.

11. Ромка - відома героїня радянського кіно.

12. В основу чого лягас кіносценарій?

Романе чачіне Ромські приказки

• О бала туке шай префарбінес, о їло на.

Можеш перефарбувати волосся, та серце - ні.

• Сако камел та джівел федер, сар джівлас песькера дад.

Кожен хоче жити краще, ніж жив його батько.

• Те на улявяли капі пгув, на улявяли парно маро.

Якщо б не було чорної землі, і хліба білого б не було.

